

LA FESTA POPULAR COM A EXPRESSIÓ DE L'IMPERSONAL

NOËL VICENS BOILEAU

*Universitat de les Illes Balears
noelvb90@hotmail.com*

L'objectiu de la meua presentació és analitzar la festa popular com un fet social des de la perspectiva de l'antropologia filosòfica d'Ortega y Gasset. Em centraré en dues obres que en la concepció antropològica d'Ortega són de gran importància: la *Meditación de la técnica*, en tant que un tracte individual i genèric de l'home, i *El hombre y la gente*, on fa el salt d'allò individual al fet col·lectiu.

En primer lloc, hem d'entendre la festa popular des d'un punt de vista molt genèric, és a dir, així anomenarem aquell esdeveniment social que requereix d'una associació interindividual per celebrar qualche cosa que té a veure amb la comunitat a la que pertanyen uns homes determinats. Podríem entendre aquesta celebració com una acció o un comportament humà en el que cada ésser individual participa de manera personal perquè tal fet en la seva circumstància tingui existència en el món. En altres paraules, la festa com esdeveniment social necessitaria la labor activa i creadora de molts d'individus a fi que aquesta existís. Correspon a allò que Ortega definí com «vida humana».

No obstant això, com el fet social que és, la festa no és un fet que pertany a la vida humana. Car aquesta, la vida humana, és compresa com «la vida individual o personal

y consiste en que el yo que cada cual es se encuentra teniendo que existir en una circunstancia [...] para asegurar esa existencia»¹. La festa pertany a allò que Ortega coneix com a *uso* (ús), ja que no pot entrar en la categoria d'allò estrictament humà perquè no compleix amb les quatre característiques que ell mateix va establir: a/ Que el subjecte creador d'allò sia un jo individual; b/ Que la creació tingui un significat per a l'individu que la féu; c/ Que la creació tingui un subjecte responsable de la que hi surti i d/ Que sigui per essència producte de la societat de l'individu.

La festa, com altres *usos* socials, tals com la salutació, es *fa* perquè es fa. El seu origen no ve d'un ens concret i individual, sinó que el subjecte creador són tots i ningú a la vegada, ja que és la gent, el col·lectiu, el que duu a terme tal esdeveniment. I a l'individu no li queda altra que la repetició, tal com si fos un autòmat, d'una cosa que no li pertany, i que pot ser que no entengui però que l'identifica en la seva circumstància: «Los usos son formas de comportamiento humano que el individuo adopta y cumple porque de una manera u otra, en una otra medida, no tiene remedio»². Les regles, els rituals que van associats a la celebració i els personatges propis de la mitologia popular difuminen la individualitat dels participants en l'estranya cosa que és la col·lectivitat. Aquests aspectes representen, en la seva totalitat, el paper diàdic que té la societat: el d'atresorar la història col·lectiva, d'una banda, i permetre el progrés de l'home, de l'altra.

Com els altres *usos*, la festa popular mecanitza el comportament humà en el transcórrer de la celebració, així obre

1. José ORTEGA Y GASSET, *Obras Completas*, vol. VII, Madrid: Alianza, 1983, p. 74-75.

2. José ORTEGA Y GASSET, *Obras Completas*, vol. VII, Madrid: Alianza, 1983, p. 76.

un espai de possibilitat d'autodefinició ontològica a l'individu. La irracionalitat que representa l'*ús* i l'automatització que suposa a l'individu per ser una realitat impersonal permeten a l'home concret centrar-se en un *ensimismamiento* (abstracció) que, si no estiguessin cobertes les funcions més bàsiques de la interacció col·lectiva, no seria possible aquest retorn cap el món intern.

I què és aquest tipus de festivitat si no un producte directe de la *sobrenaturalesa* que crea l'home? La festa és la màxima expressió de l'*otium* romà, el *summum* de la pèrdua de temps i recursos materials per a benefici d'un lapse de temps que posa en suspensió les feines i les obligacions que neguen a l'home la cobertura de les seves necessitats, tot i que supèrflues, primàries per a ell; això és, en altres paraules, que el treball —*negotium*— es posa en pausa i permet que l'home s'abstregui en si mateix per poder auto-definir-se amb altres accions creatives, cosa que, com vostès sabran, és allò necessari per antonomàsia en l'ésser humà: la seva autocreació i autodefinició contínua mitjançant l'acció d'aquest. Al mateix temps, la festa, com a llegat popular que és, pertany a la cultura i ofereix a l'home individual tot un bagatge de significats que permeten que aquest pugui progressar a lloms d'altres ésser humans que el van precedir en el temps. Aquest aspecte dota de tranquil·litat l'ésser humà, car ja té una manera d'entendre el món i li permet distanciar-se de la por animal en l'estar en el món. Diu Ortega referent a la cultura: «El hombre de hoy no empieza a ser hombre, sino que hereda ya las formas de existencia, las experiencias vitales de sus antecesoras [...]. Por eso su vida está hecha con la acumulación de otras vidas; por eso su vida es sustancialmente progreso; no discutamos ahora si progreso hacia lo peor o hacia nada»³.

3. JOSÉ ORTEGA Y GASSET, *Obras Completas*, vol. V, Madrid: Alianza, 1983, p. 222.

I si l'home no té por com les bèsties en el seu estar en el món, això suposa la possibilitat d'allunyar-se del món exterior per poder bolcar-se en si mateix i en el seu món interior. L'home és capaç d'alliberar-se de l'alteració, de viure amb els ulls posats en allò altre, per reorientar la seva mirada cap allò que és i vol ser: «La bestia [...] vive en perpetuo miedo en el mundo. [...] El animal no rige su existencia, no vive desde sí mismo, sino que está siempre atento a lo que pasa fuera de él, a lo otro que él»⁴. Les festes populars, generalment, representen la possibilitat de posar la supervivència en pausa i exposar la sobreabundància que l'home aconsegueix de la natura mitjançant la tècnica; això és, la seva capacitat de benviure és real i factible si aquest és capaç de paralitzar o eliminar els determinismes biològics, tot i que sigui per un curt termini de temps.

Per aquestes raons, la festa popular es presenta com un afegit a tot projecte vital de l'home. És part del fang que l'ésser humà modela segons els seus desitjos per esdevenir en l'existència. És a dir, la festa representa part de la seva conducta per regles que no emanen d'ell. I segon, com a gran bagatge de significació que dota el món de sentit per a l'home i permet, una vegada més, que pugui benviure abstraient-se i no viure amb por en el món, abocat a l'exterioritat.

4. JOSÉ ORTEGA Y GASSET, *Obras Completas*, vol. VII, Madrid: Alianza, 1983, p.78.